

BİRLEŞTİRİLMİŞ SINIFLI OKULLARDA GÖREV YAPAN SINIF ÖĞRETMENLERİNİN KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Kenan ALPALTUN

Öğretmen, Ergani Pamukpınar İlköğretim Okulu D.Bakır, admin@kenanhoca.org

Özet

Birleştirilmiş sınıf uygulamaları sadece Türkiye'nin bir gerçeği olmamakla birlikte dünyanın birçok ülkesinde uygulanan önemli bir öğretimsel uygulama modelidir. Bu uygulamanın daha etkili ve verimli bir eğitim-öğretim sürecinin yürütülmesi, uygulamanın asıl rolünü üstlenen sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin alınması ve çeşitli çözüm yollarının belirlenmesi önemli bir gerçektir.

Bu çalışmanın amacı, birleştirilmiş sınıflı okullarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunları belirleyerek çeşitli çözüm önerileri geliştirmektir. Araştırmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma evreni, Diyarbakır ilinde birleştirilmiş sınıflı okullarda görev yapan sınıf öğretmenleridir. Araştırmanın çalışma örneklemini, Diyarbakır ili Ergani ilçesinde bulunan toplam 19 birleştirilmiş sınıflı okullarda görev yapan toplam 54 sınıf öğretmenidir. Araştırmada veriler araştırmacı tarafından oluşturulan anket formu ile elde edilmiştir. Araştırmada elde edilen veriler SPSS paket programında analiz edilmiştir. Verileri çözümlemede %, frekans, aritmetik ortalama teknikleri kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda birleştirilmiş sınıflı okullarda görev yapan öğretmenlerin öğretimsel, yönetsel ve sosyal anlamda birçok sorun yaşadıkları belirlenmiştir. Ayrıca araştırma sonucunda birleştirilmiş sınıflı okullarda görev yapan öğretmenlerin hizmet içi eğitime önemli ihtiyaç duydukları ve buna dayalı çözüm önerilerine ihtiyaç duyulduğu belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Birleştirilmiş Sınıflı öğretim, birleştirilmiş sınıflı okullar, sınıf öğretmeni, Hizmet içi eğitim.

1.GİRİŞ

Sürekli olarak karşımıza çıkmış bir kavram olmayan fakat günümüzün bir gerçeği olan Birleştirilmiş sınıf uygulaması; ilköğretim programına göre birden fazla sınıfın birleştirilerek bir grup meydana getirmek suretiyle, bir öğretmen tarafından ders yapılmasıyla oluşur.(Fidan ve Baykul , 1993: 2)

Birleştirilmiş sınıf uygulaması köye yönelik bir öğretim uygulaması olmasının yanında, ülkemiz eğitim sistemi içinde yer alan sekiz yıllık ilköğretim uygulamasının birinci kademesine (1.2.3.4.5. sınıflara) yönelik bir uygulamadır. (Erdem, 2004: 10)

Birleştirilmiş sınıf kavramı yine hepimizin bildiği gibi günümüzde ülkemiz ile birlikte bir çok gelişmiş Avrupa ülkelerinde, A.B.D 'de , Japonya'da, Kanada'da vs. uygulanmakta olan bir yöntemdir. Fakat bu uygulamanın mecburluğunun fazlalığı da ülkemize hastır. Ülkemizde fazla olmasının birçok nedeni bulunmaktadır.

Bunları kısaca sıralamak gerekirse;

1. Öğretmen azlığı ya da öğretmen alımında maddiyat yüzünden yetersizlikler.
2. Köyden kente göç ve bunun getirdiği nedenler.
3. Bazı köylerde öğrenci sayısının sınıf açamayacak kadar az olması.
4. Köylerdeki ya da kırsal yerleşim birimlerindeki öğrenci azlığı gibi nedenler göze çarpmaktadır.

Köksal(2005: 8)'a göre; Türkiye'de birleştirilmiş sınıflarda öğretim uygulanmasını zorunlu kılan nedenler: öğretmen, öğrenci ve derslik sayısının yetersizliğidir; ancak son yıllarda daha çok köyden kente göç vb. nedenlerle köydeki öğrenci sayısının azalması asıl nedendir.

Çınar (2004) ise; Malatya da 240 öğretmen üzerinde yaptığı araştırmada: birleştirilmiş sınıflı okullarda öğretmenler her sınıf için gerektiği kadar zaman ayıramadığı, okullarda araç gereç eksikliği bulunduğu, velilerin eğitime beklenen katkı ve desteği sağlamadıkları, öğretmenler mesleki gerileme içine girdiklerini de ifade etmişlerdir.

Birleştirilmiş sınıflar uygulamasının tüm dünyada uygulandığını ve çoğu ülkede bunu uygulamanın mecburiyet gerektirdiğini söyledikten sonra birleştirilmiş sınıfların yararları ve sınırlılıklarından da bahsetmek yerinde olacaktır.

1. Birleştirilmiş sınıflı öğretimin sınırlılıkları;
  - Öğretmenin yetki, sorumluluk ve hazırlıkları artmaktadır.
  - İlköğretimin tüm hedeflerini gerçekleştirebilmek güçleşmektedir.
  - Tüm öğretmenler birleştirilmiş sınıflar hakkında yeterli bilgiye sahip değildirler.
  - Denetim yetersizliğinden dolayı yeterli rehberlik hizmetleri verilemeyebilir.
  - Yönetim bakımından yetersiz öğretmenler köy okullarında zorlanabilmektedirler...
2. Birleştirilmiş sınıflı öğretimin yararlarına gelecek olursak ;
  - Öğretmenlerin tasarruf sağlanarak ülke ekonomisine katkı sağlanmaktadır.
  - Binaların yetersizliği olumsuzluğunu bir nebze olsun karşılamaktadır.
  - Farklı yaştaki öğrencilerin aynı ortamda bulunması, onların birbirlerinden öğrenmelerine olanak sağlamaktadır.
  - Öğrencilerin araştırma yapma, kendi kendine çalışabilme, liderlik ve sorumluluk alma gibi özellikleri gelişir.

- Demokratik sınıf ortamı oluşturularak öğrencilere bu değer daha iyi kazandırılabilir.

Tüm bu kısa bilgilerden sonra Türkiye'nin bir gerçeği olan "Birleştirilmiş Sınıf uygulamaları" ile ilgili hazırladığım bu bildiriye birleştirilmiş sınıfları okutan öğretmenlerden hizmet içi eğitim ile eksikliklerin daha hızlı ve çabuk çözüme ulaştırılması konusunda alınabilecek görüşleri sizlere sunarken bazı ilgi çekici düşüncelere şahit oldum. Bunlardan birincisi B.S.Öğretmenlerinin ulaşım sıkıntıları çektiği ve aynı şekilde ulaşımındaki olumsuzlukların derslere yansımaları gündeme gelmişti. Bu gibi sorunların öncelikle giderilmesi derse hazırlık bölümünün sorunsuz bir şekilde atlatılması daha çok vurgulanarak dikkati oraya çekmemizi istemişlerdi. O da bu konuda haklı kanaatimce çünkü; derse hazırlık aşamasının ne kadar başarılı ve olumlu olması derse girişin ve devamının da o derece iyi olabileceği söylenilebilir.

İlk olarak Erdem, Kamacı ve Aydemir (2005) Denizli'de 62 birleştirilmiş sınıf okutan öğretmenlerle yaptığı araştırmada; öğretmenlerin % 93 düzeyinde "kısmen" sorun yaşadıklarını ve bu sorunların cinsiyete, öğrenci sayısına, mezun olunan okula, göreve, mesleki kıdeme, birlikte görev yapılan öğretmen sayısına, okutulan birleştirilmiş sınıf grubuna, birleştirilmiş sınıfı okuttuğu yıla, ikâmete göre farklılık gösterdiği belirtilmiştir. Geçmişteki bu olumsuzlukların günümüzde bir nevi olsun azaldığını yaptığım anketler ve özel görüşmeler ile bunu bir kez daha ortaya çıkarmış durumdayım. Fakat bu geçmişteki sorunların teknoloji ve çağın farklı alanlardaki gelişmeleri ile daha farklı sorunlara yani olumsuzluklara sebep olduğunu da söylemek bir gerçektir. Şimdiki çağdaş anlamdaki bu yeniliklere öğretmenlerin alıcı bir dil ile oluşan gelişmeleri takip etmede ve sorun yaşadıkları bu sıkıntılarının Hizmeti içi eğitim ile uzman kişilerce verilen seminerler sayesinde olumsuzlukların azalacağına hatta giderileceğine inandıklarını anketimizin ikinci bölümündeki açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlarla gündeme getirmişlerdir.

Milli Eğitim Bakanlığı istatistiklerine göre 2002-2003 öğretim yılında 35.168 ilköğretim okulu bulunmaktadır ve bu okullardan 17.682 ilköğretim okulunda birleştirilmiş sınıf uygulaması bulunmaktadır. 2002-2003 öğretim yılında ilköğretim okullarında okuyan öğrenci sayısı 10.331.619 dur. Bu öğrencilerden 861.931 tanesi birleştirilmiş sınıf uygulaması yapan ilköğretim okullarında okumaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilköğretim okullarında halihazırda 390.275 öğretmen görev yapmaktadır ve bu öğretmenlerin de 36.496'sı birleştirilmiş sınıf uygulaması yapan ilköğretim okullarında çalışmaktadır (Kaya, 2005). Tüm öğrencilerimizin yaklaşık % 1' ini birleştirilmiş sınıflarda okuyan öğrencilerimiz oluşturmaktadır. Bu öğrencilerimizin azımsanamayacak kadar fazla olduğu bir gerçektir.

Birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenler, genellikle mesleki yaşamlarının ilk yıllarını çalışmaktadırlar. İlk yıllarda, ne kadar nitelikli meslek öncesi eğitim alınmış olunursa olunsun, öğretmenler birçok zorluğu bir arada yaşarlar. Öğretmenlerin öğrenmiş olduklarını, bilgilerin yetersizliği, yasadıkları tecrübelerin azlığı birleştirilmiş sınıf öğretimindeki sorunları daha da artırmaktadır. Bunu yaptığımız anketteki II. Bölümde yer alan açık uçlu sorulara verilen yanıtlarda görmek mümkün. Öğretmenlerin ilk yıllarında Birleştirilmiş sınıf uygulamalarında görev almaları bu konudaki şikâyetlerini daha da artırmıştır. Görülüyor ki mesleğe ilk yıllarda atanan öğretmenlerimizin öncelikle Birleştirilmiş sınıf uygulaması yapılan okullara değil normal öğretim yapılan okullara atanması daha faydalı olacağını söylemek mümkündür.

Anketimizin II. Bölümündeki açık uçlu sorulara verilen yanıtlardan birinde öğretmenimiz mesleğe ilk olarak birleştirilmiş sınıf uygulamaları yapılan bir okulda görev almaktan oldukça şikâyetçi olmuştur. Bunun nedenini de bilgisizlik ve tecrübesizlik olarak açıklamıştır. Bu soruya yanıt veren öğretmenimiz ile yüz yüze görüştüğümüzde ise; bize yeni öğrencilikten çıkmış ve öğretmenliğe yeni atanan bir üniversite öğrencisi (öğretmen adayı)'nın; bırakın 2 ve daha fazla sınıfı bir arada okutmayı sadece bir sınıfı bile nasıl okutabileceğinin acemiliğini yaşayan öğretmenlerimizin bu gibi konularda; yani B.S.Ö mesleğinde öncelikle bulunmaması gerektiğini bize bir kez daha vurgulayarak doğrulamıştır.

Yapılan görüşmede öğretmenimize 'Peki yapılan bu hatalı atamaların olumsuz bir şekilde devam etmemesi için ne yapabiliriz.' diye sordumuz da ise; bize verilen ilginç yanıt orijinal olarak sizlere sunduğumuzda: 'Çağının getirdiği gelişmelerden haberdar olmayan öğretmen arkadaşlarımızı ancak ve ancak hizmet içi eğitimde uzman kişilerce verilen seminerlerin katkısı ile bu olumsuzlukların ortadan kalkacağını' bize aktarmıştır. Öğretmenimiz B.S.Ö mesleğinde olan öğretmenlerimizin bu şekilde olumsuzluklardan bir nevi arındırılacağı sonucuna varmaktadır. Yine yeni atanacak öğretmenlerimizin ise öncelikle normal bir okulda işe başlayıp 2 - 3 yıl ara ile birleştirilmiş sınıf uygulaması yapılan okullarda görev alması gerektiğini veyahut; öğretmenlerimizin dönem dönem farklı okullar (Birleştirilmiş sınıf ve normal uygulamalı okullar)'da görev alması gerektiğini de olası çözüm yolları arasında olabileceğinin bizlere sunmuştur.

Yine karşımıza Hizmet içi Eğitimin ne kadar önemli olduğu çıkmaktadır. Hizmet içerisindeki olumsuzlukları ancak ve ancak uzman kişilerce verilen hizmet içi eğitim ile giderileceğini aynı ağızla bir kez daha vurgulamak gerekiyormuş. Öğretmenlerimizin olası çözüm yolları olarak hizmet içi eğitimin olacağını bir kez daha pekiştirmiş durumdayız.

Ülkemizde ilköğretim okullarının 1. kademesinde uygulanmak zorunda kalınan birleştirilmiş sınıflarda öğretim uygulaması çeşitli sorunlar yaşanmaya devam edilmekte olup uygulanmaya başlanan yeni programla ve yeni yetişen öğretmenlere ve yeni teknolojilere rağmen bu sorunlar ortadan kalkmamıştır. Devam eden bu sorunlar nelerdir ve nasıl çözülebilir; bir anlamda bunu ortaya koymak araştırmamızın problemi olup aynı zamanda asıl amaçlarımız arasındadır.

1.1. Amaçlar

Bu çalışmanın hedefi; Türkiye'deki ilköğretim okullarında uygulanan birleştirilmiş sınıflardaki öğretim süreçlerinde karşılaşılan ya da karşılaşılabilecek sorunları saptamak ve değerlendirmektir. Birleştirilmiş sınıf uygulamalarında görev alan öğretmenlerin karşılaştıkları sorunların Hizmet içi eğitim ile çözüme ulaşılabileceğini belirlemek ise asıl amacımız olmuştur.

Araştırma kapsamında birleştirilmiş sınıf uygulaması yapılan ilköğretim okullarında görev alan öğretmenlere Birleştirilmiş sınıf uygulamalarındaki yeterlilikler ve uygulamada karşılaştıkları sorunlar; yapılan anket yoluyla görüşleri alınarak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada niteliksel olarak anketteki açık uçlu sorulara verilen cevapların orijinal olanları daha çok ön plana çıkmıştır. Birleştirilmiş sınıf uygulamasında görev alan öğretmenlerin Hizmet içi eğitim rehberliğine ihtiyaçlarının ne kadar gerekli olduğunu bir kez daha vurgulanmak istenmiştir.

1.2. Alt Amaçlar

- Birleştirilmiş sınıflarda öğretim yapan öğretmenlere göre;
  - a) Birleştirilmiş sınıflarında karşılaşılan sorunlar nelerdir?
  - b) Birleştirilmiş sınıf uygulamalarının katkıları nelerdir?
  - c) Birleştirilmiş sınıf uygulamalarındaki öğretimin Sakıncaları nelerdir?
  - d) Öğretmenin birleştirilmiş sınıflarda daha iyi eğitim ve öğretim verilebilmesi için; neler yapılmalıdır, sorunların çözümü için önerileri nelerdir?

2. YÖNTEM

Bu araştırmada sosyal bilimlerde sıkça kullanılan tarama modellerinden Genel Tarama Modeli kullanılmıştır. Tarama modellerinden genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir.

Araştırma, kırsal kesimde birleştirilmiş sınıf uygulaması yapılan okullarda görev alan birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin kendi görüşlerinden hareketle birleştirilmiş sınıf uygulamalarında öğretmenlerin karşılaştıkları sorunları tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Tesadüfî (random) olarak seçilen ilköğretim okullarındaki birleştirilmiş sınıf öğretmenlerine ve birleştirilmiş sınıf uygulamalarında daha önce görev almış öğretmenlerimize “anket” uygulanarak yapılan bir çalışmadır.

Bu çalışmada birleştirilmiş sınıf öğretimi uygulamaları yapılan okullarda görev alan öğretmenlerin görüşlerine ankette yer alan farklı soru yöntemleri ve özellikle açık uçlu sorularla yanıt alınıp sorulardaki ifadelere göre genel tarama yönteminin kullanıldığı betimsel bir çalışmadır.

2.1 Evren ve Örneklem

Evren, araştırma kapsamına giren ve aynı özellikleri taşıyan birimlerin tümüne denir. Örneklem ise; bir evrende örnekleme yönteminden yararlanarak seçilen ve evrendekilerle aynı özellikleri taşıyan daha küçük gruptur. Bu araştırmanın çalışma evreni; Diyarbakır iline bağlı Ergani ilçesindeki ilköğretim birleştirilmiş sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır.

Bu araştırmanın örneklemini ise Diyarbakır ili Ergani ilçesine bağlı köylerdeki birleştirilmiş sınıf uygulaması bulunan ilköğretim okullarında çalışan öğretmenler olmuştur. Bu evren-örneklemden uygulama için Ergani merkez ilçeye bağlı birleştirilmiş sınıf uygulaması olan 19 ilköğretim okulu örnekleme alınmıştır. Toplam 54 öğretmene anket uygulanmış ve veriler yorumlanmıştır.

2.2 Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan anket formunun oluşturulması için; Birleştirilmiş sınıf öğretim yeterliliklerinin neler olabileceğini ön plana çıkaran kaynaklar (Köksal, Yıldız, 2009) ve birleştirilmiş sınıflarla ilgili literatürler taranmış, birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerle görüşülmüş, alanda yapılmış benzer anketlerden yararlanılmıştır.

Hazırlanan veri toplama aracı 30 ‘u birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin kişisel performans özellikleri ve yeterliliklerini sorgulayan, 5’i birleştirilmiş sınıf öğretiminde karşılaşılan sorunları tespiti yönelik açık uçlu sorular olmak üzere toplam 40 soru ve iki bölümden oluşmaktadır. Birleştirilmiş sınıf öğretmenin kişisel performans özelliklerini ve yeterliliklerini sorgulayan 30 sorunun cevapları, beşli derecelendirme ölçeğiyle (“hiç katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum”, “tamamen katılıyorum”) şeklinde değerlendirilmiştir. Anketimizin II. Bölümündeki Birleştirilmiş sınıf uygulamalarında karşılaşılan sorunları sorgulayan 5 açık uçlu orijinal fikirlerin üretilebileceği bölümü içermektedir.

2.3. Verilerin İncelenmesi ve Çözülmesi

Araştırmada gerekli bilgi ve verileri toplamak için anket tekniğinden yararlanılmıştır. Anket kendi arasında, birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin kişisel performans özellikleri ve birleştirilmiş sınıf uygulamasında karşılaşılan sorunlar ve olası çözüm önerilerini belirleyen iki bölüm olarak verilmiştir. I.Bölümdeki birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin performans özellikleri için beşli ölçekte, 1.Hiç katılmıyorum 2.Katılmıyorum 3.Az katılıyorum 4.Katılıyorum 5.Tamamen katılıyorum seçenekleri kullanılmıştır. Araştırmanın bilgi toplama aracılığıyla elde edilen veriler gerekli tasnif ve değerlendirilmelere tabii tutulmuş; verilerin analizinde örneklemedeki öğretmenlere yöneltilen kişisel bilgilere ilişkin dağılımları frekans ve yüzde olarak belirtilmiştir.

Anketin ikinci bölümünde yer alan açık uçlu sorular ile birleştirilmiş sınıf uygulamalarında yaşanan sorunların neler olduğunu saptamak için anketteki açık uçlu sorulara verilen cevapların, öğretmenlerin genel olarak birleştikleri ifadeler aynen orijinal ifade örnekleri olarak araştırmaya nitel bir boyut kattığı için verilmiştir. Anket sonucu elde edilen veriler sayısallaştırılarak istatistiksel analizleri yapılmıştır. İstatistiksel analizlerin yapımında SPSS 11.5 paket programı kullanılmıştır. İlk olarak kişisel performans özelliklere verilen cevaplar ile birleştirilmiş sınıf uygulamalarında karşılaşılan sorunlara ilişkin cevaplar frekans, yüzde ve ağırlıklı aritmetik ortalama ile çözümlenmiştir.

3. BULGULAR VE YORUMLAR

3.1. Öğretmenlerin Kişisel Özellikleri

Bu bölümde birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerin kişisel özellikleri; cinsiyet, yaş, mezuniyet, kıdem, kaç yıldır birleştirilmiş sınıf okutuyor, öğretmenlerin birleştirilmiş sınıflarda öğretim konusundaki eğitimleri ne durumda, bu eğitimi alma biçimleri nasıldır? Sorularına verilen cevaplar frekans(f) ve yüzde(%) olarak verilmiş ve öğretmenlerin genel olarak birleştikleri ifadeler orijinal ifade örnekleri olarak aynen verilmiş ve yorumlanmaya çalışılmıştır. Öğretmenlerin kişisel bilgileriyle ilgili veriler incelendiğinde; cinsiyet: *bayanlar* f:18, %33.4, *erkekler* f:36, % 66.7, yaş: 21–30 yaş arası f:34, %62.9, 30–41 yaş arası f:18, %33.4 ve 41 ve üstü f:2, % 3.7, mezuniyet: sınıf öğretmenliğinden mezun olanlar f:42, % 78, diğer bölümlerden mezun olanlar f:12, % 22, kıdem: 1–5 yıl f:26, % 48, 5–10 yıl f:18, % 33.4, 10–15 yıl f:8, % 15, 15–20 yıl f: 1, % 0.2, 21 yıl ve üzeri f:1, % 0.2 kaç yıldır B.S.Ö. öğretmenisiniz: 1–5 yıl f:42, % 78, 6–10 yıl f:11, % 20.3, 11 yıl ve üzeri f:1, % 1.7’dir. Birleştirilmiş sınıflarda öğretim konusundaki eğitimleri: eğitim almayanlar f:12, % 22, eğitim alanlar f:42, % 78, eğitim alanların aldıkları eğitimin türü: yüksek öğrenimim sırasında f:43,% 79.7, hizmet içi eğitim kursunda f:0, % 0, stajyerlik döneminde f:11, % 20.3.

Bu verilerden anladığımızı göre erkek öğretmenlerin çoğunlukta olduğunu, grubun çoğunluğunun 21–30 yaş arasında (%62.9) yoğunlaştığını, grubun yaklaşık 1/5’inin (%22) sınıf öğretmenliği dışında bir alandan mezun olduklarını, bu alan dışındaki mezun olunan (fakülte/ bölüm/ anabilim dalı) branşlar; (12 kişi) fen edebiyat fakültesi biyoloji, fizik, kimya, tarih, sosyoloji, istatistik, almanca, İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi işletme, maliye,iktisat, kamu yönetimi, Beden Eğitimi Ve Spor Yüksek Okulu beden eğitimi öğretmenliği, açık öğretim fakültesi ön lisans tamamlama gibi farklı programların olduğu görülmektedir. Grupta (54 kiseden) branş dışından gelen sınıf öğretmenlerinin sayısının 12 olması geçmiş yıllara göre; sınıf öğretmenliği branşı dışından mezun olanların, sınıf öğretmenliği mesleğini; asıl sınıf öğretmenliği bölümünden

mezun olanlara bıraktıkları söylenebilir. Dolayısıyla mesleği icra etmede sınıf öğretmenliğinden mezun olanların daha fazla iş bulabildiği ve alanında devam etiketlerinin de bir göstergesidir. Kıdem açısından 1-5 yıl kıdeme sahip olanların ağırlıkta olduğu, B.S.Ö. öğretmenlik yapma açısından baktığımızda da 1-5 yıl arasında görev yapanların çoğunlukta olduğu görülüyor.

3.2. Öğretmenlerin Birleştirilmiş Sınıf Uygulamalarına Yönelik Görüşleri

Anket çalışmasında hazırladığımız soruların birçoğu, birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin sahip olması gereken niteliklerin neler olduğunu tespit çerçevesinde hazırlanmıştır. Bundan dolayı verilen cevapların birçoğu katılıyorum ve tamamen katılıyorum olarak şekillenmiştir. Fakat yaptığımız anket içerisinde yer verilen bazı sorular ile B.S. öğretmeninin nitelikleri hususunda B.S. Öğretmenin kendinden bağımsız olarak gerçekleştirmesi ve sahip olabilmesi çok zor bazı nitelikler verilmiştir. Örneğin; ‘‘birleştirilmiş sınıf öğretmeni çağdaş ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarını bilmeli ve uygulamalıdır.’’ şeklinde sorduğumuz soruya özellikle meslekte 5-10 yıl ve üzeri görev yapan öğretmenlerimiz kısmen katılıyoruz şeklinde bir yaklaşım geliştirmişlerdir. Bu durumun açıklaması niteliğinde sorulmuş olan 2. Ankette verilen cevaplarda konunun açıklamasına net bir şekilde rastlanmıştır.

Ankete katılanlardan 23 kişi çağdaş ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarına sahip olma konusunda kısmen katılıyorum diye görüş beyan etmiştir. Bu 23 kişiden 16 sınıf meslekte 5 yıldan daha fazla görev yapanlar olduğu belirlenmiştir. Bu da bize göstermektedir ki meslekteki tecrübesi daha fazla olan öğretmenlerimiz çok fazla niteliğe sahip çok dolu ama boş öğretmen olmaktansa kendisine gerekli olan niteliklerle donatılmış öğreticiler olunmasını yeğlemektedirler. 2. Bölümdeki 1. Soruya verilen bir yanıt öğretmenlerimizin bu konudaki görüşünü belli etmektedir. Meslekte 10 yıldan fazla görev yapmış bir erkek katılımcımız, ‘ ilköğretim programlarında belirtilen öğretim yöntem ve tekniklerini birleştirilmiş sınıflarda uygulamada güçlük çekiyor musunuz?’ Şeklindeki soruya ‘ B.S.Öğretmenliği diğer öğretmenliklerle aynı kategoride değerlendirilmemelidir. Bizim yapabileceklerimizle diğer müstakil sınıf öğretmenlerinin yapabilecekleri arasında fark vardır. Bu yüzden çağdaş öğretim yaklaşımlarına vakıf olabilmek için çağdaş bir sınıfta eğitim vermek gerekir.

Katılımcımızın bu görüşü ile paralel olarak mantık silsilesi çerçevesinde 4 ya da 5 olarak oylanmasını öngördüğümüz bazı sorularımıza, aynı düşünce ile daha düşük değerlendirme notları veren katılımcılarımız olmuştur. Bu durumun açıklamalarına 2. Bölümde verilen cevaplardan ulaşmak mümkündür.

Yine anketimizin 1. Bölümündeki 6. Soruda ‘B.S.Ö yapılandırmacı öğrenmeyi dikkate alıp konuyu farklı sunum teknikleri ve materyaller ile zenginleştirilmelidir.’ denmektedir. Bu sorumuza verilen yanıtların dağılımı ise soru ile aynı paralelde düşündüğümüzde ilginçleşmektedir. Sorumuza yanıt veren 54 katılımcıdan 31 ‘i tamamen katılıyorum. 13 ‘ü katılıyorum. 6 kişi az katılıyorum, 4 kişi ise katılmıyorum cevabını işaretlemiştir. Bu katılımcılardan yine az katılıyorum ve katılmıyorum diyen 10 kişinin 9 tanesinin meslekte 10 yıldan fazla görev yaptıkları tespit edilmiştir. Yukarıda belirtilen soru ile aynı paralelde düşündüğümüzde, bu katılımcıların olumsuz tavırlarının altında yatan nedenin, eğitim öğretim koşullarından duydukları rahatsızlık olduğunu söylemek mümkündür.

Anketin birinci bölümüne verilen yanıtlara bakıldığında zaman toplam çoğunluğun % 33,4 ünü oluşturan bayanların B.S.öğretmenlerinin sahip olması gereken niteliklerle ilgili olarak, beklentilerinin daha yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Bayanların verdikleri yanıtlara bakıldığında bizim için önem arz eden ayrıncı 22 soruya verilen yanıtlardaki dağılım tamamen katılıyorum şikkını 10 ve üzeri işaretleyen bayan oranı 17 dir ki bu da bayanlar arasında % 90 ‘ın üzerinde bir orana tekabül eder. Ayrıca bu 17 kişiden 7 tanesi 20 den fazla tamamen katılıyorum şikkını işaretlemiştir. Bu da bayanların birleştirilmiş sınıf öğretmenliğinden beklentilerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Aynı durum erkekler için bakıldığında, 22 soruya verilen yanıtlardan tamamen katılıyorum şikkını 10 un üzerinde işaretleyen kişi sayısı 21 dir. Bayanlarla kıyaslandığında zaman bu oran erkeklerde çok alt düzeyde kalmaktadır. Bu da erkeklerin birleştirilmiş sınıf öğretmeninin sahip olması gereken nitelikler konusunda daha ayrıncı düşündüğünü kanıtlamaktadır. Yani erkekler birleştirilmiş sınıflarda verilebilecek eğitim kalitesi ile öğretmenin sahip olması gereken niteliklerin aynı paralelde olması gerektiğini düşünmektedirler. Erkek katılımcıların % 30,5’ini oluşturan 11 kişilik bir kısım ise verilen sorulardan 20 den fazlasında tamamen katılıyorum şikkını işaretlemiştir. Kadınların genel sayısı ile düşündüğümüzde erkeklerin bu konudaki tavırlarını daha net belirlemek mümkün olacaktır.

İlk bölümde üzerinde daha ağırlıkla durduğumuz B.S.Ö nin sahip olması gereken niteliklerle ilgili olarak, anketimizin 2. Bölümünde bu nitelikleri elde etmede ve bu niteliklerin kazanılması ile ilgili olarak ortaya çıkan sorunların çözümü ile ilgili olarak neler yapılacağı konusunda katılımcı öğretmenlerimizin görüşlerine yer verdik. Anket çalışmamızın sonucu niteliğindeki bu bölümde, öğretmenlerimizin yaşadıkları sorunları paylaşmalarını ve bu sorunlarla ilgili , bir çözüm yolu olarak görünen hizmet içi eğitim sürecinin nasıl planlanması ve uygulanması gerektiğine ilişkin saptamalarını değerlendirmeye şans bulduk. Böylelikle birinci bölümde belirtilen olumsuz yaklaşımların nedenlerini anlama şansına sahip olduk. İkinci bölümde verilen cevaplardan alıntılama yaparak öğretmenlerimizin görüşlerinin net tespitini yapmaya çalışacağız.

Bu bölümde sorduğumuz. ‘ İlköğretim programında belirtilen öğretim yöntem ve tekniklerini birleştirilmiş sınıflarda uygulamada güçlük çekiyor musunuz? Bu konuda hizmet içi eğitim sürecinden beklentileriniz nelerdir?’ şeklindeki soruya verilen yanıtlardan , katılımcıların birçoğunun olumsuz tutum sergilediğini söylemek mümkündür. Örneğin bir katılımcımız bu soruya şöyle yanıt vermiştir:

‘ Programda belirtilen yaklaşımları 43 öğrencinin olduğu bir sınıfta gelip uygulayabilecek olan varsa yerimi ona bırakmaya hazırım. Hizmet içi eğitimle değil ancak ve ancak derslik ve öğretmen sıkıntısının çözülmesi ile bu sorun aşılır’ katılımcımızın verdiği bu yanıt, eğitim öğretim eksiklerinin öğretmenlerimizin mesleki isteklerine de darbe vurduğunu göstermiştir. Yine aynı soruya başka bir katılımcımız:

‘uygulayamıyorum uygulanabileceğini de düşünmüyorum . Hizmet içi eğitimlere harcanan bütçeler derslik ve öğretmen ihtiyacının karşılanması için kullanılmalı.’ Bu ve buna benzer olumsuz tutum sergileyen katılımcı oranı 46 yani % 85,2 gibi önemli bir orana tekabül etmektedir. Bunun yanında 3 adet tamamı ile olumlu tavır sergileyen katılımcılarımızda vardır. Bunlardan birinin verdiği yanıtta ;’ çağdaş öğretim yaklaşımlarını birleştirilmiş sınıflarda uygulamanın daha kolay olduğunu düşünüyorum. Çünkü bu yaklaşımlar öğrenci odaklı . Yani öğretmen aynı sınıfta çok farklı öğrencilere farklı şeyleri anlatabilir.’ Her ne kadar azınlıkta da olsa bu şekilde bir tutum geliştirmiş öğretmenlerimizin de olması yavaş yavaş öğretmen mantığında da gelişme olduğunu gösteriyor bize. Belki de bundan 5 yıl sonra yapacağımız buna benzer bir ankette , çok daha fazla öğretmenimiz çağdaş öğretim yaklaşımlarını hazmetmiş olarak karşımıza çıkacak.

Anketin II. Bölümündeki 2. Soruda ‘ Hizmet içi eğitimde birleştirilmiş sınıflarda öğretim ile ilgili gerekli ve yeterli düzeyde bilgi aldığınıza inanıyor musunuz? Birleştirilmiş sınıflarda öğretime başladığımızda hizmet içi eğitim süreci destekli ne tür çalışmalar yaptınız?’ diye sorduk. Bu soruya verilen yanıtlar tam bir uyum teşkil etti. Katılımcılarımızdan bu soruya yanıt veren 48 tanesi ya hiç eğitim almadıklarını ya da yeterli düzeyde almadıklarını belirttiler. Hatta 12 tane katılımcımız ‘ herhangi bir bilgi almadım . Bir çalışma yapmadık ‘ ve benzeri cevaplar vermişlerdir. Bu da hizmet içi eğitim sürecinin birleştirilmiş sınıflarla ilgili olarak özel bir program geliştirilmediğini göstermektedir. Hizmet içi eğitim süreci planlanırken, öğretmenlerin hizmet verecekleri şartların da göz önünde bulundurularak buna uygun bir eğitim düzenlenmesi uygun olacaktır. İlerleyen sorulara verilen yanıtlarda katılımcılarımızın da bu yöndeki taleplerini göstermektedir.

‘Hizmet içi eğitim dâhilinde gerekli yardım ve rehberlik hizmetleri veriliyor mu? Verilmediğini düşünüyorsanız ne tür yardım ve rehberlik almayı beklediniz?’ şeklinde sorduğumuz soruya verilen yanıtlar , 2. sorudaki ile paralellik göstermektedir. Bu soruda belirtilen hizmet içi eğitimin yeterliliği ile ilgili olarak verilen yanıtlardan önemli bir çoğunluğu olumsuz olarak göze çarpmaktadır. Katılımcıların bu soruya cevap veren 44 tanelik kısmından 43 ‘ü Hizmet içi eğitim dâhilinde gerekli yardım ve rehberlik hizmetlerini almadığını belirtmiştir. Bunlardan birinde’ hizmet içi eğitim sadece formaliteden ibaret. Bunun en önemli nedeni de biz öğretmenleriz. Bu süreci değerlendirmiyoruz sonra zor bir durumla karşılaşınca ne yapacağımızı bilmiyoruz.’ Diyerek önemli bir özeleştiriyi yapmıştır. Ayrıca başka bir katılımcı : ‘herhangi bir yardım alamıyorum. Hizmet içi eğitimi veren kişilerin bize yardım edecek vasıfta olduklarını düşünmüyorum ‘ şeklinde görüş beyan etmiştir. Bu katılımcımıza benzer şekilde 6 katılımcımız hizmet içi eğitim verenlerin yeterliliklerini sorgulama gereği duymuşlar ve hizmet içi eğitim sürecinin istenildiği gibi işletilememesinin nedeni olarak eğitimi veren kişilerin yetersiz olmalarını göstermişlerdir. Bununla ilgili olarak bir katılımcı ‘ özellikle resmi işlemler konusunda neler yapmamız gerektiğini bilmiyoruz. İşin kötüsü eğitim veren kişilerde bilmiyor’ diyerek bu durumdan şikâyet etmiştir.

Birleştirilmiş sınıflarda ölçme-değerlendirme işlemini yaparken zorlanıyor musunuz? Bu konuda hizmet içi eğitim destekli ne tür rehberlik aldınız?’ şeklindeki sorumuza verilen yanıtlar ise çok farklı bir dağılım göstermiştir. Katılımcılarımızdan bu soruya yanıt veren 41 kişiden 27 si zorlandığını belirtirken 14 tanesi zorlanmadığını belirtmiştir. Diğer sorulara verilen olumsuz cevapların ardından bu soruya verilen nispeten olumlu cevaplar ilgi çekicidir. Bu cevapların birinde’ ölçme ve değerlendirme B.S için uygulaması diğer müstakil sınıflardan daha kolay. Çünkü bir sınıfta değerlendirme diğer sınıfla ilgilenme süreniz artıyor.’ Başka bir cevapta ‘ birleştirilmiş sınıflarda ölçme, aynı sınıfta farklı uygulamalar yapabileceği olduğundan kolay. Ama değerlendirme işi zor. Bu konuda rehberlik hizmeti almadım.’ Yani olumlu tutum sergileyen katılımcılarımız, ölçme işlemini birleştirilmiş sınıf içinde bir etkinlik olarak gördüklerinden zorlanmamışlardır fakat değerlendirme çalışmalarının sıkıntı yaratabileceğini belirtmişlerdir. Konu ile ilgili olumsuz tavır sergileyen katılımcılarımızdan birisi ‘ klasik yöntemlerin dışında bir ölçme ve değerlendirme yapmamız imkânsız. Konu ile ilgili herhangi bir rehberlik almadım.’ Diyerek konunun birleştirilmiş sınıf için değerlendirilmesini vurgulamıştır. Verilen yanıtlardaki ortak nokta sorunun ikinci kısmında belirtilen , ? Bu konuda hizmet içi eğitim destekli ne tür rehberlik aldınız? Sorusuna verilen yanıtlardır. Katılımcılardan sorunun bu bölümüne yanıt veren 36 kişiden tamamı, konu ile ilgili herhangi bir rehberlik çalışması almadıklarını vurgulamıştır. Bu konuda hizmet içi eğitimde önemli eksikler olduğu görülmektedir. Ayrıca alternatif değerlendirme yaklaşımlarının B.S da uygulanmasının güçlüğü de katılımcılarımızın verdiği yanıtlara yansımıştır.

Son olarak sormuş olduğumuz ; ‘Bireysel farklılıklar birleştirilmiş sınıflarda fazla olduğu için bazı etkinlikler öğrencilere ağır geliyor, tüm öğrencilerin zevkle katılabileceği etkinlikleri uygulamada hizmet içi destek ve rehberlik aldınız mı? Almadığınızı düşünüyorsanız beklentileriniz nelerdir?’ şeklindeki soruya verilen yanıtlarda, hizmet içi eğitim sürecinde öğretmenlere kazandırılması düşünülen niteliklerden biri olan bireysel farklılıkları dikkate alarak eğitim verme özelliğinin, katılımcılarımızca ne derece kazanıldığını tespit etmek amaçlanmıştır. Bu soruya verilen yanıtlarda diğer hizmet içi eğitim sorularında olduğu gibi olumsuz şekillenmiştir. Özellikle rehberlik hususunda hizmet içi eğitimin yetersiz olduğu teşhisini onaylayacak nitelikteki cevaplar çoğunluğu teşkil etmiştir. Bu cevaplardan bir tanesi diğer cevapların da özünü anlamamıza yetecektir; ‘ hizmet içi eğitim çalışmalarında öğrencilere kazandırabileceğimize yönelik çalışmalar yapmadık. Hatta hiçbir çalışma yapmadık. Bu eğitimler amacının çok dışında gerçekleşti.’ Diğer katılımcılarda buna benzer ifadeler kullanmıştır. Diğer sorulara verilen yanıtlarda göz önüne alındığında hizmet içi eğitim çalışmalarının B.S.Ö nin kişisel ve mesleki gelişimlerine etki etmediğini söylemek mümkündür.

Anketin bütününe değerlendirdiğimizde katılımcıların verdiği yanıtların paralellik gösterdiğini söylemek mümkün olacaktır. Fakat bazı konularda farklı yaklaşımlar da olmuştur. Özellikle B.S.Ö nin sahip olması gereken nitelikler ve sınıf için neler yapabileceği hususunda meslekte yeni olan öğretmenlerin daha iyimser olduğu görülmüştür. Meslekte 10 yıldan uzun süredir hizmet veren katılımcılar ise birleştirilmiş sınıfların verdiği sıkıntılardan dolayı öğretmen yeterliliğinde daha az kriteri öngörmektedir. Bunun nedeni olarak yapmış olduğumuz konuşmalarda; öğretmenin ne kadar dolu olursa olsun verebileceklerinin sınırlı olduğu ve bu yüzden kendi işine daha çok yarayacak konularda gelişim göstermeleri gerektiği görüşü ağır basmaktadır.

Birleştirilmiş sınıfların eğitim öğretim açısından bir takım zorluklar getirdiği muhakkaktır. Bu zorlukları aşmak için öğretmenlere uygun bir rehberlik ve eğitim verilmesi gerekliliği de açıktır. Ayrıca şu anki hizmet içi eğitim kurslarının da yetersizliği bu anketlerle ortaya çıkmıştır. Hizmet içi eğitimlerin işlerliğini artırmak için yapılabileceklerin başında, nitelikli hizmet içi eğitim verecek öğreticiler yetiştirilmesi gelmektedir. Yoksa yapılacak tüm çalışmalar havada kalacaktır. Ayrıca hizmet içi eğitimlerin niteliğinin düzeltilmesi ile eğitim kalitesinin de artacağı bir gerçektir.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Birleştirilmiş sınıf uygulamalarının bulunduğu okullarda öğretmen olmak; müstakil sınıflarda öğretmen olmaya oranla daha ayrı bir yetenek, bilgi ve tecrübe gerektirmektedir. Ancak; incelediğimizde milli eğitim bakanlığının hizmet içi planlarında birleştirilmiş sınıflarda eğitim-öğretime yönelik kursların yetersiz olduğu ve eğitim fakültelerinde bu dersi okutan öğretim elemanlarının da tam olarak bu alanla ilgili mesleki ve alan bilgilerinin sınırlı olduğu görülmektedir. Bu nedenle sınıf öğretmeni yetiştiren programa bu alanla ilgili dersi okutacak öğretim elamanının bu alanda eğitim alması, öğretmen adayının bu alanla ilgili eğitim alması ve uygulama(staj) yapması gerekmektedir (Dursun 2006).

Öğretmen adayları hizmet öncesi uygulama eğitimlerini (öğretmenlik uygulaması) dersini birleştirilmiş sınıf uygulaması olan yerde yapmamakta fakat ilk atamalarının genelde bu tür bir sınıfa olmaktadır. Sınıf öğretmeni olacak öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulamasının (staj) bir kısmını köylerde yapmaları sağlanmalıdır. Birleştirilmiş sınıflarda eğitim-öğretim etkinliklerini yerine getirirken öğretmenler normal müstakil sınıflara göre daha fazla çaba harcamaktadır. Buradan hareketle bu uygulamada görev alan öğretmenlere bakanlık yeni bir düzenlemeyle ilave bir ödenek veya ders ücreti gibi uygulama yapması; bu durumdaki öğretmenlerin motivasyonlarının artırılacağını ve bu uygulamalarda isteyerek görev alacakları önemsetilmelidir.

5. ÖNERİLER

- ❖ Sınıf öğretmenliğinden mezun olan meslektaşlarımızın bir an önce hizmet içi eğitim kapsamında alanında uzman kişilerce kurs, seminer, konferans vb. etkinliklerle meslek ve alan bilgilerinin iyileştirilebileceğini;
- ❖ Mezun olan öğretmen adaylarının atamalarında ilk olarak birleştirilmiş sınıf uygulamalı okullara değil, normal müstakil okullara atanması sağlanarak; gerek alan ve mesleki bilgisinin geliştirilmesi gerekse; tecrübe kazanması için ön hizmet diyebileceğimiz stajyer ya da aday öğretmen olarak görev alınabileceğini;
- ❖ Birleştirilmiş sınıf uygulamalarındaki hassaslık dikkate alınarak; öğretmenlerimizin bir an önce harekete geçip MEB ‘ i sıkıştırması gerektiğini düşünüyorum. Sınıf öğretmenliğinin ne kadar önemli bir meslek olduğunu söylememe gerek yok. Hepimizin öğretmenlik mesleğinin kutsal bir meslek olduğunun görülmesi ve gösterilmesi gerektiğini;
- ❖ Eğitim Fakültelerindeki uygulamalı derslerin denetlenmesi ve bu uygulamaların Hizmet içi eğitim ile desteklenmesi gerektiğini;

- ❖ Öğretmenlerin Birleştirilmiş sınıf uygulamalarına karşı olan olumsuz tutumları bir an önce değiştirilip ‘‘bardağın boş tarafını görmelerindense dolu tarafı görmeyi’’ tercih ettirilmeleri gerektiğinin sağlanması;
- ❖ Hep eksileri, olumsuzlukları dile getiren öğretmenler yerine olumlu bakabilen iyimser, yapıcı öğretmenlerin tercih edilmesi gerektiğinin;
- ❖ Hizmet içi eğitimde uzman kişilerin bu konularda öğretmenleri olabildiğince aşılması gerektiğinin;
- ❖ Mesleğin önemi dikkate alınarak özlük haklarında iyileştirmeler yapılabilineceğini, mesleğin yıpratıcılığı dikkate alınarak yıpranma durumları kıdemlere eklenebileceğini;

Bir kez daha vurgulayarak önerilerimizi daha da genişletebileceğimizi söylemek mümkündür.

6. KAYNAKÇA:

- 1- Fidan, N. & Baykul, Y. (1993). Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim Öğretmen Rehberi. Milli Eğitim Bakanlığı ve Unicef Türkiye Temsilciliği, Ankara
- 2- Erdem, A. R. (2004) Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim. Anı Yayıncılık, Ankara.
- 3- Köksal, K. (2005). Birleştirilmiş sınıflarda Öğretim. PegemA Yayıncılık, Ankara.
- 4- Çınar, D. (2004). ‘‘Birleştirilmiş Sınıflı ilköğretim Okullarında ilk okuma Yazma Öğretimine ilişkin Bir Arastırma’’ inönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt:5, Sayı:7, 31–45.
- 5- Erdem, A. R., Kamacı, S. & Aydemir, T. (2005). ‘‘Birleştirilmiş Sınıfları Okutan Öğretmenlerin Karşılaştıkları Sorunlar’’ Denizli Örneği. Eğitimde Kuram ve Uygulama, 1 (1–2): 3–13.
- 6-Köksal K,Yıldız M; Ocak 2009 Cilt:17 No:1 Kastamonu Eğitim Dergisi 1-14)
- 7-Kaya Kürşat, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı : 19 Yıl : 2005/2 (1-26 s.)
- 8-MEB; ‘‘2002-2003 Öğretim Yılı İlköğretim İstatistikleri’’, www.meb.gov.tr, 18.09.2003.
- 9-Özben, Kürşat ‘‘Birleştirilmiş sınıf uygulamasında karşılaşılan sorunlar’’
- 10-Dursun, F./ Sosyal Bilimler Arastırmaları Dergisi. 2, (2006):33-57